

ԳԵՂՈՆ ՀԱՅ ԼԵՁՈՒԻՆ

Զօն առ երջանկայիշատակ Մը-
խիթար Արարհայր՝ որուն հայ
լեզուին մատուցած բարեքը ան-
փոխարինելի եղաւ։

Մ. Ա.

Ո՛վ հայ լեզուս իմ մայրենի,
Սօսեաց անտա՛ռ դուն երգասաց,
Արեւաբոյր սո՛ւրբ մեղեդի՛
Զոր բարբառեց նախ ի՛նքն՝ Աստուած...:

Քրեմա՛ր սիրոյ դուն ներդաշնակ
Ոսկեհնչիւն լա՛ր տաղերգու,
Սրտի տրոփիւն, բերնի գգուանք,
Բիւրեղաճայն հայո՛ց լեզու...:

Մեր շրթներուն վրայ ծաղկած
Դուն սիրագեղ, անոյշ բարեւ,
Ականջներուն մէջ՝ քերթւած,
Սրտերուն խոր՝ ջերմիկ արեւ...:

Շո՛ղ խրտացեալ, լոյսի կոհակ,
Խոր արձագանգ բիւր դարերու,
Ջրվիժային անմահ նըւագ,
Յաղքերգ, սիրերգ, դուն հա՛յ լեզու...:

Երէկ տրտու՛նց էիր տըկար,
Հայ պանդուխտին հեծքը գաղտնի,
Այսօր՝ մըռու՛նչ արիաբար
Ու ծագէ ծագ որո՛տ շանքի...:

Քու մըմունջով ողբերգական
Հայ մամիկն իր սուգը հըծծեց,
Մինչ արդ շունչովդ պողպատաճայն՝
Հայ ռազմիկին գե՛նքն ես անշէջ...:

Երբեմն հըծծի՛ւն էիր ցաւի,
Բարբառասին նետին քիւրախ.
Հիմա ճողփի՛ւն ջինջ ու ծաւի
Զուլալ ջուրի պէս կենսուրախ...:

Հայ մանուկին շրթներուն վրայ՝
Մօր կաթին հետ հոսէ՛ անեղծ
Ու գերք մասո՛ւնք հոգեհրմայ՝
Դի՛ր հոն խորհուրդդ աստեղամերձ...:

Վարուժաններ ու Բաֆֆիններ
Թող բիւրեղներն իրենց մտքին՝
Ծաղիկներու այս այգաջեր՝
Բանան անունը մատաղ սրտին:

Ո՛վ հայ լեզու, հո՛ւնչ կենսալիր,
Խայտա՛ սիրով, խայտա՛ անվերջ,
Հայն ըսփիւտի՛ իր տարագիր
Կարօտն օժէ՛ քո՛ւ շեշտիդ մէջ:

Ու քող խօսնակն երեւանի
Քու հարազատ բառերով հեշտ,
Զորս ծագերուն տարաշխարհի
Յաղքանակներ քըւէ անվերջ:

Ու հոռովէ՛լն հայ մըշակին
Ի՛ր խակ սրտի ախօսներուն
Յանէ՛ յոյգեր արեգնային՝
Քու շեշտերուդ բերքով բեղուն...:

Մեհեաններէն դիցաբնակ,
Մինչեւ ի վա՛նք ճգնաւորի,
Սագին քելով հեշտանըւագ՝
Սայաքնովու կամ Քուչակի,

Կամ քրեարով երգչին Գողթան,
Բամբիւններով, փողով ցնծուն,
Թնդիւններով շեփորաճայն
Կամ Նարեկի հեծքով օժուն՝

Թրքաւ՝, քրքաւ՝, քրքաւ՝ յաւէ՛տ,
Ջրվիժային ո՛ւժ դաշներգու,
Բի՛ւր դարերու քաւային հետ
Հնչէ՛ անվերջ, անմահ լեզու...:

ՄԱՌԻ ԱԹՄԱՃԵԱՆ

25 - 1 - 1950 Փարիզ

ԳԹԱՅԷՔ ԱՆՈՆՅ

Այս մութ ճամբուն նեղ անկիւնին՝ գրկապինդ
Հէք երկուորեակ մանուկներ
Աղքատութեան բարձին վրայ՝
Մեռան հօթի, պաղ քարերը լըզելէն:
Անոնց դէմքին, անոնց ալ մութ աչքերուն՝
Վերջալոյսի երանգն անգամ չըմընաց.
Հովերէն պաղ այս ձմեռուան հառաչին
Կը թըրթըռան բաց աչքերնուն թարթիչներն:
Ո՛հ, զըթացէք...

Կ'անցնին անկէ անայլայլ
Մուշտակներու մէջ տաքուկ
Կընդիկներ լուռ՝ ժրպտելէն.
Կ'անցնին ծերեր, պարմաններ
Դէպի կըռիւն հէք կեանքին.
Չեն նայիր թէ այդտեղ իրենց ոտքերուն՝
Արշալոյսներ են մարեր:
Ո՛հ, զըթացէք...

Ձայնը մեռնող պառաւին
Երկարեցաւ պատերուն մէջ ծերպերէն ներս
Գըռներուն:

Ո՛հ, զըթացէք...
Ու անցորդին սիրտը դարձեալ միշտ խաղաղ
Չառաւ կայծ մ'իսկ զըթուլեան:
Ո՛հ, զըթացէք, զըթացէք...
Ո՛վ բընութիւն, դուն որ կ'ոռնաս սարերուն,
Հովիտներուն, դաշտերուն

Քըղանցքին վրայ լեռներուն
Այս իրիկուն, թող ես հոգիդ, թող ես քու
կեանքդ ըլլամ
Այս մարդկութիւնն գինիին մէջ ալ արբէր
Կ'երգէ անփոյթ, ցաւագար:
Թող սըրտերուն մէջ մարած
Կանթեղները կանթեղները ես փըշրեմ
Եւ մեռնողին՝ որ դեռ ունի կայծ մը հին,
Անեմ գընեմ սըրտիս վրայ՝ վառեմ պատրոյգը
Խըղճիս.

Ես, կը գըթամ...
Ըլլամ յաւէտ սայլը քըշող միշտ տըխուր
Մեռելատարն այս գիշեր...
Մարդը մերժեց շարժել դիակն աղքատին
Ճամբուն վըրայ, խըրթիւններուն, անսքնար
Մեռածներն այդ խոնաւութեամբ նեխեցան:

ՊԱՏՄԱԿԱՆ

ՍԵԼՃՈՒՔԵԱՆ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԱՐՇԱՒԱՆՔԸ

(Շար. Բազմ. 1950. Թիւ 1-2, էջ 14)

ԻԲՐԱՀԻՄԻ ԱՐՇԱՒԱՆՔԸ

Տուղրիւլ-բէկը մոռցած էր թէ Հայոց
աշխարհը «անտէր» ու «անպաշտպան» է,
անկէ միանգամ ընդ միշտ դուրս քշելու
Յոյները, որոնց դէմ վրէժի նոր առիթ մը
ներկայացեր էր, Անի քաղաքին եւ Իրե-
րիոյ կուսակալը Քատաքալուն Քեքոմէ-
նոս, զոր հայ պատմագիրները կամենա-
կը կոչեն, ուղեր էր, 1048-ին, բիւզանդա-
կան բազուկին ուժը ցոյց տալ Սելճուք
թուրքերու ձիաւորներու գունդի մը, որ
կը պատերազմէր իր սեփական շահին հա-
մար, իբր առաջապահ գունդ Սելճուքնե-
մար պաշտօնական տիրապետութեան: Ի-
րու պաշտօնական տիրապետութեան անա-
բերիոյ «դուքսը», որ բիւզանդական անա-
բի զօրավարներուն մէջէն կը փայլէր իր
զինուորական տաղանդով, իրեն օգնու-
թեան կանչելով Բուլղար Ահարոն, Վաս-
պուրականի կուսակալը, ռազմադիտական
ճարտար դարձուածքով մը յաջողեր էին

Թող տուր ինձի, ո՛վ բընութիւն մըրըկոտ,
Հողը ըլլամ ես անոնց
Մէջըս թաղուին, քանի չունին անկիւն մը այս
աշխարհին.

Գուցէ անոնց դիերով
Հոգիս աճի, մագիլ մ'ըլլայ արծիւի
Որ սըրտերուն այդ դժնէ
Երակները ճանկուտէ
Արիւնտէ գայրագին:
Ձի կը լըսեմ ես կըրկին
Ճամբուն վըրայ, մեռելներուն շրթներէն՝
Ո՛հ, զըթացէք. եթէ հացը մերժեցիք
Հող մը գոնէ մեզ տըլէք:

Ե. ՆԱՏԻՐԵԱՆ

Օգոստոս 1949.

Ջախջախել թրքական գունդը, Մեծ-Չաբի
գետին ափերուն վրայ, որ այդ կողմէն
Վասպուրականի սահմանը կը կազմէ:
Գունդին մնացորդները փախան դէպի լեռ-
ներու ուղղութեամբ բռնելու համար
Պարսկա-Հայաստանի ճամբան, որ այդ
ժամանակ խոյ գաւառն էր, Ուրմիոյ լի-
ճին հիւսիս-արեւմտեան կողմը:

Վրէժի հակահարուածը չուշացաւ:
Տուղրիւլ-բէկ, որ կը պատրաստուէր Ի-
րազ-Աճէմին գրաւելու, 1049-ին աւելի
մեծ արշաւախումբ մը պատրաստեց, ո-
րուն հրամանատար կարգեց իր ընտանի-
քէն զօրավար մը, Իբրահիմ-Ինալ, իր
խորթ եղբայրը⁽¹⁶⁾, զոր հայ պատմագիր-
ները Արբէէմ կը կոչեն⁽¹⁷⁾:

Առնելով արշաւանքին լուրը, Քատաքա-
լուն Քոքոմէնոս սպայապետներու ժողովի
մը առջեւ բերաւ փրկարար առաջարկ մը,
որ էր, աղքեցիկ հակայարձակում մը սկը-
սիլ մուսուլման հողի վրայ, գործելով
փոխ-վրէժի աւերումներ, այդ կերպով
փակելու համար ասպատակողներուն ճամ-
բան, ինչպէս որ անոնք սովոր էին ընել
բան, ինչպէս որ անոնք սովոր էին ընել
քրիստոնեայ հողերու վրայ: Սակայն Բուլ-
ղար Ահարոն, հաւանօրէն ներքինացեալ
զար Ահարոն, հաւանօրէն ներքինացեալ

(16) Կարապետ Վարդապետ Շահնազարեանց.
Ծանօթութիւնք Բ. Հատ. Ստեփաննոս Օրբէլեանի
«Պատմութիւն Սիւնեաց», էջ 315:

(17) Ուսահայեցի, Մասն Ա. էջ 120: